

1931

BULETINUL

COMISIUNII

MONUMENTELOR ISTORICE

PUBLICAȚIUNE TRIMESTRIALĂ

B

1 9 3 1

Așezământul tipografic DATINA ROMÂNEASCĂ * Vălenii-de-Munte

ghie, așa de târziu, la începutul veacului al XVIII-lea, ar fi darul făcut de Ioan Paleologul, în trecerea prin Moldova, lui Alexandru-cel-Bun.

Ea nu arată nimic arhaic și nimic interesant. Numai acea curățire, care e necesară, ar putea lămurii asupra ei.

Ca a doua la rând era privită de noi toți icoana dăruită bisericii episcopale din Vad de acela care pe vremea lui Petru Rareș și a urmașilor săi ținea Scaunul acela, Atanasie episcopul. Ea se păstrează în Muzeul Batthyanyi din Alba-Iulia.

De mult îi aveam fotografia. În josul ei stă inscripția slavonă, publicată de d. Virgil Drăghiceanu, care e de o autenticitate absolută, dând numele ctitorului și data. Dar chipul ca și îmbrăcămintea păreau, prin îngrijirea banală a amănuntelor, prin „cochetărie“, „atitudini“, printr'un fel de „perfectie“ de rău gust, suspecte.

O recentă vizită la Muzeu m'a lămurit pe deplin, distrugând, din nenorocire, orice iluzie.

În adevăr de la donator e — lemnul. De

la dânsul foarte frumoasele ornamente în relief care încunjură chipul sfântului. Dar figura, tipul chiar al Sfântului Nicolae, sânt complet refăcute, operă a unui zugrav din secolul al XIX-lea, poate chiar din a doua jumătate.

Nimic n'a rămas din originalul ras fără milă, cu cea mai mare atenție. A fost o modernizare sistematică, și nimic nu i-a scăpat.

Astfel sântem siliți a recunoaște că până la a doua jumătate a secolului al XVI-lea, data unor icoane de la Sucevița, n'avem nimic ca icoane vechi.

După acelea, de pe la începutul secolului următor, vine însă una de toată frumuseța, pe care o vom prezenta într'un număr viitor, icoana celor trei îngeri veniți în casa lui Avraam, care e podoaba micului Muzeu orânduie acum de d. Virgil Drăghiceanu la Sinaia. E vrednică să stea lângă operele așa de fragede și de zimbitoare ale marelui iconar rus Andrei Rublev.

Epoca lui Constantin Brâncoveanu se deosebește prin tendința de a introduce pe lângă liniile sobre ale trecutului elemente de împodobire care vin din Orient, dar unele dintre dânsle au o origine apuseană, supt influența Veneției.

Inscripția de la Măxineni, din zilele lui Matei Basarab, pusă pe un loc de poposire cu oștile muntene, inscripție care, după

Mè la oaste, am tăbăratu prea malul Siretului, ci amū văzutū Dumniia Mè cestū locū bunū și tare, și era o beserecă mică de nuiale și lipită cu lutū. Dici cu vrere lui Dumnezeu și cu ajutorulu sfântului hramū amū făcut acestă beserecă de pișălitră, să fie Dumniia Mele pomenă. Și au fostu ispravnicu și multu ostenitoru și îndemnătoru jupănū Radulu Vel Cap., fiindu fostu depre aceia multu nevoitoru cu seama la isprăvitul erei Enachii, și al doile isprav. Lupu Vor. (?).

Inscripția de la Măxineni.

dărâmarea bisericii în fruntea căreia stătea, se află azi la Muzeul din Sinaia, n'are numai o importanță istorică, de altfel cunoscută printr'o întâie publicare, tot de către mine, în *Studii și documente*, și pe care o dăm din nou aici :

† Acestă sfântă și dumnezeiască beserecă ci iaste hramul al Nașterii lui Sti. Ioanū Crăstitelū, făcutu-o-amū eu, robulū lui Dumnezeu, Io Mateiu Basaraba Voevod i gjda Ilina ; mergādu Dumniia

(In jurul stemei :)

† Cu mila lui Dumnezeu creștenu Matei Basarab Voevod i gpdn vāsue zemle oglovlahiscoe, grobu pečat.

Inscripția însăși, cu *mè* în loc de *mea*, cu *уgroвланискоє* și mai ales cu absolut neobișnuitul *гробс печат*, arată pe un străin, un ne-Român și neinițiat în lucrurile românești, venit din Moldova.

N. IORGA, *Pierres tombales des Saxons de Baia.*

La colonie de Saxons de Transylvanie établie à Baia (Moldavie) avait une église, qui a laissé un certain nombre de pierres dont l'ornementation montre un mélange de traditions occidentales et d'emprunts à la Moldavie même.

N. IORGA, *L'église jaune de Urlați.*

A Urlați, dans la Valachie des collines, une église du XVIIIe siècle contient des fresques d'une bonne époque. Les fondateurs appartiennent à une famille de petits boïars dont est annexée la généalogie.

V. BRĂTULESCU, *Le monastère Valea, district de Muscel, une fondation inconnue du prince Radu Pașius.*

A Valea (Muscel), l'église, qui est du XVIe siècle, contient des inscriptions tombales d'un grand intérêt. Les fresques sont plus récentes, mais d'une bonne époque.

VIRGILE DRĂGHICEANU, *Le tombeau du prince Mircea l'Ancien.*

Le tombeau de Mircea l'Ancien à Cozia vient d'être mis au jour. Il a la forme peu accoutumée d'un cercueil.

N. IORGA, *L'église de Verbila.*

A Verbila (Prahova), l'église du XVIe siècle, refaite deux fois, conserve ses anciennes pierres tombales.

N. IORGA, *La plus ancienne icône moldave, qui cependant n'est pas ancienne.*

L'icône de S. Nicolas, conservée au Musée

Batthyányi d'Alba-Iulia, est bien du commencement du XVIe siècle, comme le montre l'inscription, mais la figure du saint est totalement refaite.

N. IORGA, *L'inscription de Măxineni.*

Dans l'église de Măxineni, détruite, une inscription dédicatrice, de la moitié du XVIIe siècle, conservée au Musée de Sinaia, a un caractère insolite dans le libellé aussi bien que dans la décoration.

N. IORGA, *L'église et le palais d'Afumați (Ilfov).*

A Afumați (Ilfov), se conservent l'église, d'un beau style, et le palais du plus cultivé des boïars valaques à la fin du XVIIe siècle, Constantin Cantacuzène.

N. IORGA, *L'église de la princesse Catherine.*

L'église de Slătioara (Olténie) a été bâtie, à la fin du XVIe siècle, par la princesse Catherine, femme du prince Alexandre.

Notes de G. D. Florescu, G. Gr. Cantacuzène, Virg. Drăghiceanu, Constantin I. Karadja, V. Brătulescu sur l'église de Popești (Vlașca), du XVIIe siècle finissant, sur un sabre du prince Constantin Brâncoveanu, sur une inscription du XVIe siècle trouvée à Snagov, sur le secrétaire polonais du prince de Valachie Mathieu Basarab, sur une inscription antique à Vodița, sur une inscription, indéchiffrable, à l'Église Princières d'Argeș, sur des inscriptions et mentions à Piuș Petrei sur le Danube, sur les églises de Valea-Mare, de l'officier Măgheriu, de Borlești, Leordeni, Mărgineni, Seaca.

COMISIUNEA MONUMENTELOR ISTORICE

PREȘEDINTE: N. IORGA

Membri: IOAN ANDRIEȘESCU, PETRU ANTONESCU, GEORGE BALȘ, ALEXANDRU LĂPEDATU,
CONST. MOISIL, PR. NIC. POPESCU, MIHAIL SUȚU, ARTUR VERONA.

Secretar-Director: VIRGILIU N. DRĂGHICEANU.

Arhitect-Șef: N. GHIKA-BUDEȘTI.

CUPRINSUL

TEXT:

	Pagina
N. IORGA: Trei biserici de sat muntene: Pietroșița, Calvinii și Cremenari.	49
" " Icoanele de la muzeul Sinaii	61
GH. BALȘ: Grinda și arcu	66
VLADIMIR DUMITRESCU: Ceramica pictată eneolitică din Sud-Estul Europei	70
N. IORGA: Încă o piatră de mormânt a lui Matei Basarab (o mărturie a lui Timotei Cipariu)?	78
" " Bisericele din Troțuș.	79
ARHITECT GRIGORE IONESCU: Biserica din Călinești-Prahova	82
VLADIMIR DUMITRESCU: Inșcripțiuni preistorice în România?	87
Comunicări de Virg. Drăghiceanu	91
Oficiale	94
Resumat frances	96

ILUSTRĂȚII:

Trei biserici de sat muntene: Pietroșița, Calvinii și Cremenari.

Fig. 1. Biserica din Pietroșița	49
Fig. 2. Pictură de la Pietroșița (pridvor)	50
Fig. 3. Din pictura bisericii de la Pietroșița	51
Fig. 4. Biserica din Calvinii	52
Fig. 5. Calvinii: ușa de intrare, cu inșcripția	53
Fig. 6. Calvinii: zidu bisericii cu ornaentațiile și frescele	54
Fig. 7. Calvinii: ctitorii	55
Fig. 8. Calvinii: ctitorii	55
Fig. 9. Calvinii: ușile de la altar	56
Fig. 10. Calvinii: iconostasul	56
Fig. 15. Crucea ctitorilor la Cremenari	57
Fig. 11. Biserica din Cremenari	58
Fig. 12. Cremenari: ctitorii cei mari	58
Fig. 13. Cremenari: ctitorii cei mari din dreapta	59
Fig. 14. Cremenari: ctitorii cei mici	59

Icoanele de la muzeul Sinaii.

Fig. 1. Cei trei ingeri: icoană din Muzeul de la Sinaia	61
Fig. 2. Apostolul din Muzeul de la Sinaia	62
Fig. 3. Icoană cantacuzinească de la Muzeul din Sinaia	63
Fig. 4. Icoană cantacuzinească de la Muzeul din Sinaia	64
Fig. 5. Icoană din Muzeul de la Sinaia	65

Ceramica pictată eneolitică din Sud-Estul Europei.

Fig. 1.	71
Fig. 2.	72
Fig. 3.	73
Fig. 4.	74
Fig. 5.	75
Fig. 6.	76

Bisericele din Troțuș.

Fig. 1. Biserica din Troțuș: ctitorii	79
Fig. 2. Biserica din Troțuș: pictură.	80
Fig. 3. Biserica din Troțuș: pictură.	80

Biserica din Călinești-Prahova.

Fig. 1. Vedere spre Sud-Est	82
Fig. 2. Vedere laterală dinspre Sud	83
Fig. 3. Detaliu din fațadă	83
Fig. 4. Secție transversală	84
Fig. 5. Planul.	84
Fig. 6. Secție longitudinală	85

COMUNICĂRI: Inșcripția de la Biserica Domnească din Curtea-de-Argș.

Fig. 1. Inșcripția de la Biserica Domnească	91
---	----

Între icoanele Museului Sinaii sânt câteva
cu deosebire remarcabile.

Cea mai veche — și de sigur cea mai

frumoasă icoană românească — represintă
pe cei trei îngeri veniți la Avram. E fără
îndoială din veacul al XVII-lea, din prima

Fig. 1. — Cei trei îngeri: icoană din Museul de la Sinaia.

jumătate. În calitatea și buna orânduire a colorilor, în fineța faldurilor veșmântului, în expresia cu adevărat îngerească a figurilor, sânt însușiri care nu se mai pot regăsi aiurea. Inscripția e slavonă: [ср.] тронуца, dar literele n'au nimic rusesc. Iar țesătura de pe masă e vădit românească. Un mare pictor a lucrat aici, și va trebui ca opera

De la Mihai Cantacuzino sânt două mari icoane, în luxos cadru de bagă cu ivoriu, represintând pe Mântuitorul între Ioan și Maria și pe Maica Domnului, cu Isus pe brațe, între cei doi Arhangheli. Lucrul e îngrijit, dar de un tipism banal. Pe carte versetele sânt în românește.

*

Fig. 2. Apostolul din Museul de la Sinaia.

lui, bine reprodusă, să se găsească în toate casele noastre.

Fără aceste mari daruri e încă foarte bună icoana Țce înfățișează pe unul din evangheliști. E de pe la sfârșitul aceluiași veac. Rândurile de pe carte sânt în românește.

Tot aici, între manuscriptele păstrate în bibliotecă, este unul ale cărui frontispicii și inițiale, puține, sânt de o rară fineță. Despărțindu-se de tradiția miniaturisticii noastre lineare, se împleticesc frunze și flori sămănate ca pe covoare, cuprinzând în mijlocul lor inițialele mari albe.

Autorul acestei Psaltichii iscălește astfel: „Nicolae Ivanovici, când mă afluam candidat, dascăl și logofăt al satului Comarnic, 1840“. E un ultim document de caligrafie munteană.

Fig. 3. — Icoană cantacuzinească de la Museul din Sinaia.

Fig. 4. — Icoană cantacuzinească la Muzeul din Sinaia.

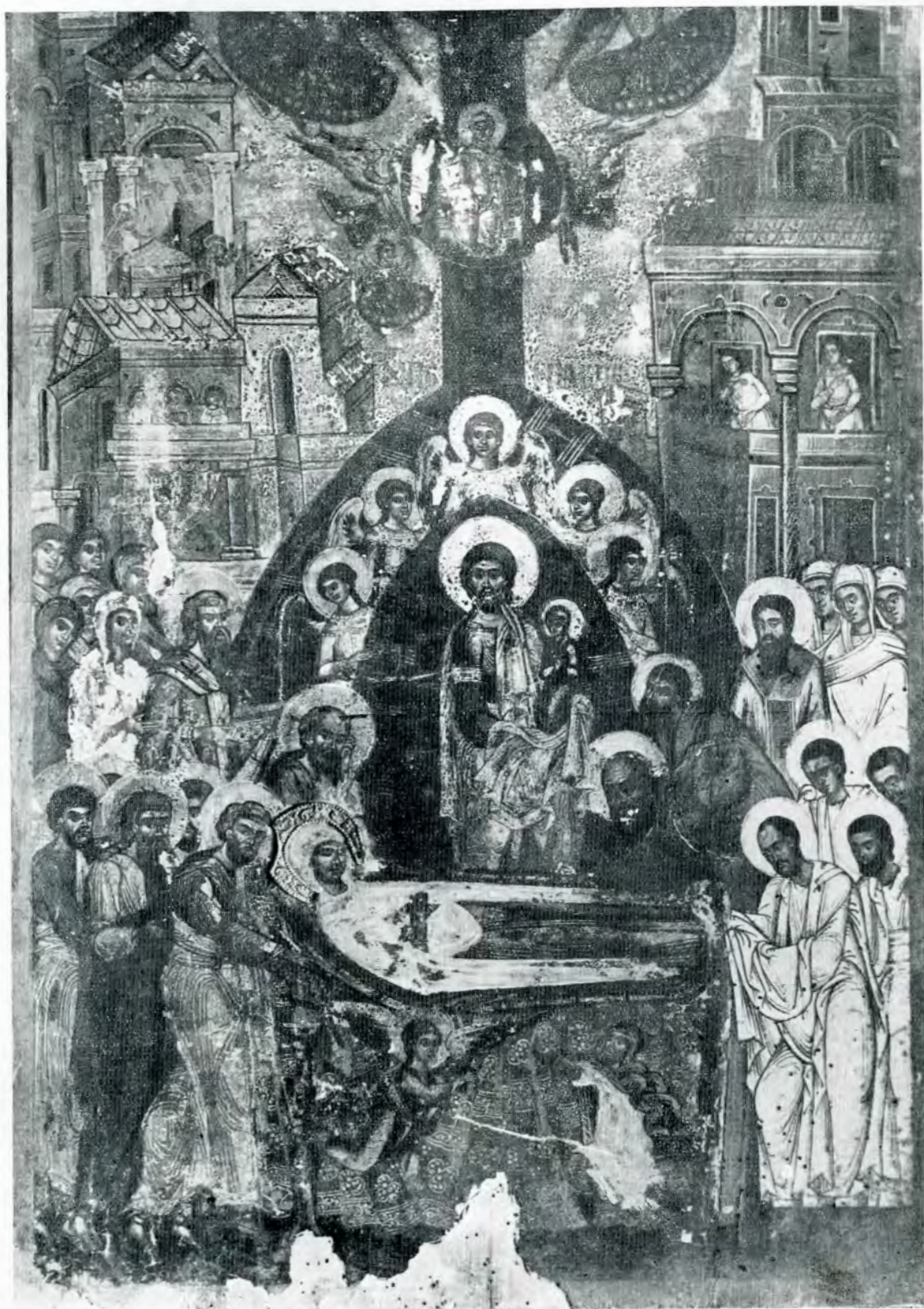

Fig. 5. — Icoană din Museul de la Sinaia.

N. IORGA, *Trois églises de village valaques: Pietroșița, Calvinii et Cremenari.*

L'église de Pietroșița date du XVIIIe siècle: elle a des fresques d'un certain intérêt. Celle de Calvinii, de la seconde moitié du même siècle, conserve les scènes dans toute leur fraîcheur initiale; les portraits des fondateurs ont un intérêt historique. A celle de Cremenari, sur un plateau souscarpathique, élevée par des paysans libres, un élément de folklore s'y ajoute, aussi dans les croix du petit cimetière.

N. IORGA, *Les icônes du Musée de Sinaia.*

Le Musée de Sinaia contient des objets du culte rassemblés dans les églises dont le patronat appartient à l'Éphorie des Hôpitaux Civils. Très belle l'image, du commencement du XVIIe siècle, qui présente les trois Anges dans la maison d'Abraham. D'autres icônes, venant de la famille des Cantacuzènes, vers 1700, ont une valeur inférieure.

G. BALȘ, *La poutre et l'arc.* Résumé aux pages 68-69.

VLADIMIR DUMITRESCU, *Céramique peinte é-néolithique du Sud-Est européen.*

L'auteur distingue trois régions pour l'art de la céramique peinte à l'époque néolithique en Roumanie. Des rapports sont fixés avec la céramique ukrainienne. Tour à tour est analysée la technique, les formes et les ornements, avec des pièces à l'appui. Pour l'origine l'auteur est disposé à la chercher, en rapport avec les découvertes de Suse, en Mésopotamie. Un résumé de l'article, très circonstancié, est impossible.

N. IORGA, *Encore une pierre tombale de Mathieu Basarab?*

Il est question d'une note, datant de 1854, concernant la pierre tombale acéphale du XVIIe siècle, publiée déjà dans le „Bulletin“. Elle aurait recouvert les restes du prince Mathieu Basarab. On ne peut pas l'admettre. Des rapports sont indiqués avec d'autres portraits sur des pierres sépulcrales ou sur des couvertures brodées les recouvrant.

N. IORGA, *Les églises de Trotuș.*

A Trotuș (Moldavie occidentale), l'église près de laquelle a été enterré le prince assassiné Gaspar Gratiani, doit être ancienne: sa forme le montre. Mais les bonnes fresques, d'un caractère iconographique original, appartiennent au commencement du XVIIe siècle.

GRÉGOIRE IONESCU, *L'église de Călinești-Pra-hova.*

A Călinești l'église est de 1646. L'appareil en briques et ciment est d'un aspect agréable; les anciennes tours ont été conservées.

VLADIMIR DUMITRESCU, *Inscriptions préhistoriques en Roumanie.*

L'auteur démontre que les conclusions de M. O. Tafrali dans la „Revue archéologique“, XXXIII, sur des caractères glazéliens dans une pierre trouvée en Moldavie et dans tel autre cas moldave ne peuvent pas être admises.

VIRG. DRĂGHICEANU, *Inscriptions d'églises.*

Partie officielle.

DE LA COMISIUNEA MONUMENTELOR ISTORICE

PROCES-VERBAL No. 8.

Ședința din 2 Novembre 1931.*Președinte* : Preotul Nicolae Popescu.*Membri prezenți* : C. Moisil, I. Andrieșescu, M. Sutz, Ar. Verona, V. Ștefănescu.*Secretarul Comisiunii* : V. Drăghiceanu.

1. În privința adresei Sfântului Sinod No. 1249 a. c., privitoare la biserica Antim, Comisiunea are un plan de restaurare al acestui interesant monument, pe care nu-l poate executa din pricina situației economice grele în care se află țara. Cât pentru amenajarea unui Cămin pe fundațiunile vechilor chilii, care trebuiesc restaurate, fără a se pierde nimic din caracterul lor arhitectonic primitiv, Comisiunea nu poate da un avis favorabil. Comisiunea recomandă pentru clădirea acestui Cămin curtea aflată în dosul clădirii, folosită azi de unii chiriarhi (1249/1931).

2. Se intervine la Ministeriul Muncii să pună lucrarea de restaurare a clopotniții mănăstirii Răchitoasa pe tabloul pe 1932 (No. 1275/1931).

3. Se mulțamește Eforiei Spitalelor Civile pentru adresa No. 1262/1931, prin care ni arată că pe tabloul pe anul 1932 se va trece și lucrarea de reparație a bisericii Spitalului Colțea (No. 1262 din 1931).

4. Se aprobă facerea picturii în tempera la Mausoleul Eroilor din Comana (No. 949/1931).

5. Se aprobă desfundarea coloanelor pe laturile de Est și Sud de la biserica mănăstirii Sinaia, fără a se mai pune geamuri (No. 1087/1931).

6. Nu se va întreprinde nimic de Primăria de Aiud la bastionul din centrul orașului, până la sosirea delegatului nostru, d. V. Drăghiceanu (No. 1214/1931).

7. Se aprobă referatul d-lui pictor I. Mihail în privința bisericii din Crăstian, județul Brașov (No. 1092/1931).

8. Se comunică Primăriei din Sebeș că s'a luat act de adresa No. 1050/1931, prin care se face cunoscut că nu se va construi nimic pe terenul din fața bisericii evanghelice din Sebeș (No. 1050/1931).

9. Se aprobă un ajutor de 8.000 de lei pentru lucrările executate suplimentar la canalul de la mănăstirea Agapia, județul Neamț (No. 1101/1931).

10. Se aprobă un ajutor de 50.000 lei, de la neprevăzute, pentru biserica din Sebeș (No. 815, din 1931).

11. Se invită parohia bisericii „Sf. Nicolae” din comuna Logrești, județul Gorj, a cere imediat de la d. Neamțu icoana dată, pe care nu avea dreptul de a o înstrăina, întru cât toate obiectele vechi din biserici formează patrimoniul artistic al țării și preoții contravenienți se expun a suferi penalitățile prevăzute de lege (1113/1931).

PROCES-VERBAL No. 9.

Ședința din 26 Novembre 1931.*Președinte* : G. Balș.*Membri prezenți* : Preotul Nicolae Popescu, P. Antonescu, I. Andrieșescu, Ar. Verona.*Secretarul Comisiunii* : V. Drăghiceanu.

Se aprobă consolidarea actualelor uși de la tâmpla bisericii din comuna Berzunți, județul Bacău, ce trebuiesc să rămâie. De asemeni restaurarea iconostasului prin complectarea coloanelor. Lucrarea se va executa după indicațiile d-lui Ar. Verona (No. 1091/1931).

În privința reparațiunii chiliilor de la biserica Antim din București, se comunică Patriarhiei că sântem dispuși a examina chestiunea într'o ședință pe care o va presida Înalt Prea Sfinția Sa Patriarhul, în localul Patriarhiei, în ziua pe care o va fixa Înalt Prea Sfinția Sa, în cursul săptămânii viitoare. Serviciul tehnic este rugat să pregătească toate planurile și devisele privitoare la restaurarea bisericii Antim pentru ședința de Joia viitoare (No. 1379/1931).

Se comunică parohiei bisericii Sf. Trei Ierarhi din Slănic-Prahova că, la restaurarea acelei biserici, Comisiunea Monumentelor Istorice nu a avut decât un rol tehnic și a dat ajutor benevol, întru cât e monument istoric. Recepția provizorie s'a făcut conform usului, iar recepția definitivă nu se poate face, întru cât condițiile prevăzute pentru lucrările publice, care au putere de lege, nu permit recepția lucrărilor decât după încheierea șocotelilor și semnarea situațiunii de lucrări executate.